

M. - 1362

S.S

k

ZASADY

poprawnego

CZYTANIA I PISANIA.

1845.

2A2A5

1917

AMERICAN AIR MAIL

ZASADY
POPRAWNEGO
CZYTANIA I PISANIA
PO POLSKU

Z ZAŁĄCZENIEM

NOWEGO SPOSOBU UCZENIA CZYTAĆ

przez **G. S.**

Cena Exempl. gr. 10.

WARSZAWA.

W Drukarni Stanisława Strąbskiego.

—
1845.

Wolno drukować, z warunkiem złożenia w Komitecie
Cenzury, po wydrukowaniu, prawem przepisanej liczby
exemplarzy.

W Warszawie dnia 20¹/₂ Lipca 1845 r.

Cenzor
Niezabitowski.

M-1362

(Korrektka podług pisowni autora.)

AKC.
Bibl. Inst. Fil. Pol.
D-197 5 / poz.

N a u k a I.

O mowie ustnej i pisanej.

1. Mowa jest dwojaka: ustna i pisana, podług tego jak kto wyraża swoje myśli ustnie lub na piśmie. Migi zastępują mowę ustną, mianowicie u głuchoniemych.

2. Mowa ustna lub pisana nazywa się inaczej językiem, dla tego że za pomocą języka wyrażamy ustnie myśli swoje.

3. Oprócz języka rodowitego czyli używanego w naszym kraju, są jeszcze obce czyli cudzoziemskie, jako to: niemiecki, francuzki, włoski, angielski. Te zaś języki, które mają wspólne czyli jedno i toż samo pochodzenie, *polkrewnemi* nazywamy, jako to: polski, rossyjski, czeski i inne z języka słowiańskiego pochodzące.

N a u k a II.

O wyrazach, zgłoskach i głoskach.

1. Wszystko, co widzimy, słyszymy, czego się dotykamy, lub o czem tylko pomyśleć możemy, ma swoje nazwisko czyli wyraz. Tak w nastę-

pującym przykładzie: *Bóg jest stwórcą nieba i ziemi*, jest sześć wyrazów, które razem wzięte wyrażają myśl o Bogu, jako Stwórcy nieba i ziemi.

2. Wyrazy składają się z sylلاب czyli zgłosek; zgłoski zaś z liter czyli głosek, a rozdzielanie wyrazów na zgłoski, nazywa się *syllabizowaniem* czyli *zgóskowaniem*. Tak więc rozdzielać wyraz *nauka* na trzy zgłoski w skład tego wyrazu wchodzące: *na-u-ka*, jest to zgłoskować. Może być także wyraz o jednej tylko zgłosce, lub nawet o jednej głosce, która dopiero w połączeniu ze zgłoską następującego po sobie wyrazu spólną zgłoskę stanowi np: *byłem z ojcem i matką w polu*; tu jest siedm wyrazów, z których wyraz *z* stanowi oddzielną zgłoskę, a wyrazy *z*, *u*, należą do następujących po sobie zgłosek *oj*, *po*, i z niemi łączą się w zgłoskowaniu, lubo w wymawianiu nieco się oddzielają.

3. Wyrazy od liczby zgłosek je składających, nazywają się albo jednozgłoskowe np. *Bóg*, *król*, *rod*, *nieść*, *iść*; albo dwuzgłoskowe np. *wiele*, *mówić*, *mówmy*; albo trójzgłoskowe, czworozgłoskowe i t. d. np. *ogrodnik*, *nauczyciel*. Te zaś, w których skład wchodzi dwa lub czasem trzy wyrazy, nazywają się *złożone* np. *znieść*, *wnieść*, *cejsić*, *zejsić*, *wielomowny*, *małomowny*, *nieodrodny*. Nie trzeba tedy mieszać wyrazów wielo-

zgóskowych, czyli złożonych z 2ch lub więcej zgłósek, z wyrazami złożonemi, które mogą być i jednozgłóskowe.

Uwaga. Jeżeli w piśmie wyraz wielozgłóskowy przenosi się z jednego wiersza na drugi, tedy po zgłóске kończącej wiersz, kładzie się krótka pozioma linijka zwana *łącznikiem*, który pisze się tak -

4. Głóski są dwojakie: jedne brznią, czyli wymawiają się same, i dla tego nazywamy je samogłóskami np. *a, o, u*; drugie wymawiają się tylko za pomocą samogłósek, i dla tego nazywamy je spólgłóskami np. *b, p, m, n, d, t, z, s*.

5. Mamy samogłósek dziesięć *a, o, u, e, y, i, ó, é, q, ę*; te zaś dzielą się na otwarte, ściśnione i nosowe. Otwartych jest sześć: *a, o, u, e, y, i*, z których każda wymawia się zawsze jednakowo, i mniej więcej otwartemi ustami np. *na polu, nie byli*. Dwie znowu samogłóski *ó, é*, oznaczone znamieniem prawém u góry, wymawiamy mniej więcej ściśnionemi ustami, tak iż *ó* w brzmieniu swoim niża się zawsze do *u*, *é* zaś do *y* lub *i* np. *Bóg, ród, sér, chleb, otwiera*. Nareszcie dwie samogłóski *q, ę*, zowią się *nosowe*, bo je mniej więcej przez nos wymawiamy np. *mając, smucę się, dziesięć*.

6. Dwie samogłóski w jednej zgłóске składają dwugłóskę. Takich dwugłósek mamy w naszym

języku dwie: *au*, *eu*, i te zdarzają się szczególnie w wyrazach cudzoziemskich, np. *August*, *Europa*; w jednym zaś tylko wyrazie polskim *miauczeć* zachodzi dwugłoska *au*.

7. Mamy spółgłosek trzydzieści pięć: *b*, *p*, *m*, *w*, *f*, *z*, *s*, *sz*, *d*, *dz* (*dze*), *dz* (*dże*), *dź* (*dzie*), *t*, *c*, *cz*, (*cze*), *ć*, *n*, *ń*, *r* *rz*, (*że*), *l*, *ł*, *j*, (*je*), *g*, (*ga*), *k*, (*ka*), *h*, (*ha*), *ch* (*cha*).

Uwaga. Widzimy, że niektóre spółgłoski, lubo podwójne dla oka czyli z dwóch liter złożone, mają brzmienie pojedyncze, takimi są: *dz*, *dź*, *cz*, *sz*, *rz*, *ch*.

N a u k a III.

O pierwszym podziale spółgłosek.

1. Spółgłoski nasze, podług różnego brzmienia swojego, dzielą się na twarde i miękkie, a w jednych i drugich odróżniamy foremne od nieforemnych, jak następuje:

a) *Twarde* foremne w liczbie jedenastu i odpowiednie im miękkie:

b, *p*, *m*, *w*, *f*, *z*, *s*, *d*, *t*, *n*, *l*.

ł, *ł*, *ł*, *ł*, *ł*, *ł*, *ł*, *ł*, *ł*, *ł*, *ł*.

b) Spółgłoska *r*, którą do foremnych zaliczamy, ma odpowiednią sobie miękką nieforemną *rz*, a najmniejsza *j*, nie ma odpowiedniej sobie twardej.

c) Nareszcie cztery spółgłoski twarde nieforemne *g, k, h, ch*, mają odpowiednie sobie miękkie nieforemne *ż, dz, c, cz, sz*, a miękka nieforemna *dż* nie ma odpowiedniej sobie twardej.

Uwaga. Odróżniamy tu jeszcze jedenastcie spółgłosek *syczącemi* zwanych: *s, sz, ś, z, ź, ż, rz, ć, dz, dż, dź*, z których *sz, ź, rz, cz, dż*, zowią się *przyciskowe*, dla tego że je z przyciskiem wymawiamy; a brzmienie przyciskowe oznaczone jest w *ż, dż*, położoną nad nimi kropką, której miejsce zastępuje litera *z* połączona z *s, c, r*, w przyciskowych *sz, cz, rz*.

2. Spółgłoski miękkie foremne oznaczają się troistym sposobem jak następuje:

a) Spółgłoski miękkie końcowe, jako też przedkońcowe i środkowe, po których nie następuje żadna samogłoska, mają nad sobą kręskę czyli znamię miękczące np. *gość, bądź, bądźmy, koń, kończyć*.

b) Też spółgłoski nie potrzebują znamienia miękczącego, skoro po nich następuje samogłoska *i*, na którą one spływają np. *gości, śledzi, koni*.

c) Jeżeli spółgłoska miękka nie na samogłoskę *i*, ale na inną jaką samogłoskę spływa; tedy ma po sobie *i*, które tu zastępuje tylko miejsce znamienia miękczącego, i nie uważa się

za głoskę np. *gościa, konia*, zamiast *gośća koña*.

Uwaga. Znamię prawe, które nad ó, é, jest znakiem ściśnienia, położone nad spółgłoskami znaczy miękkie ich wymawianie; miejsce zaś tego znamienia zastępuje *i*, uważane za samogłoskę albo tylko za znak miękczący.

Uwaga II. Spółgłoski *j, l*, jako same przez się miękkie, nie potrzebują znamienia miękczącego ani nad sobą, ani po sobie; a nawet *j* jako najmniejsza ze wszystkich spółgłosek, opuszcza się, ile razy po niej ma następować samogłoska, i np. *ból bolu, bój, boju, niedziela, niedzieli, nadzieja, nadziei*, zamiast *nadzieji, kąpiel kąpieli, kolej kolei*, zamiast *koleji*.

3. Spółgłoski nasze biorą po sobie samogłoskę *y* lub *i* podług następujących prawideł:

a) Spółgłoski twarde foremne i miękkie niesforemne, biorą zawsze po sobie samogłoskę *y*, np. *dobry dobrzy, głosy groszy, wozy włoży, groby, kopy, rowy, szafy, doly*.

b) Spółgłoski miękkie foremne biorą po sobie samogłoskę *i*, np. *głosi, wozi, robi, kupi, bawi, boli, nuci*. Jedno tylko *j*, w zbiegu z samogłoską *i* opuszcza się np. *szyja szyi* zamiast *szyji*.

c) Spółgłoski twarde niesforemne *g, k* biorą zawsze po sobie *i* np. *drogi, słodki*; spółgłoski zaś *h, ch*, w wyrazach swojskich biorą

po sobie *y*, a w cudzoziemskich i np. *Sapiehy, chytry, podsłuchywać, historia, chimera.*

Uwaga. X litera zadwójna, bo dwie spółgłoski zastępująca, używa się u nas niepotrzebnie za *ks*, mianowicie w wyrazach ze słowiańskiego pochodzących np. *Xiążę, Xiądz, Xiążka*, zamiast *książę, ksiądz, książka*; w wyrazach zaś cudzoziemskich może się używać albo za *ks* np. *Felix, maxyma*, albo za *gz* np. *examen, exemplarz.*

N a u k a IV.

O drugim podziale spółgłosek.

1. Spółgłoski nasze dzielą się jeszcze na słabe, mocne i pływne. Każda spółgłoska słaba ma sobie odpowiadającą mocną, a na jej wymówienie cokolwiek mniej potrzeba tchu i natężenia organów mownych, niż na wymówienie mocnej.

Oto jest porządek spółgłosek słabych i mocnych nawzajem sobie odpowiadających.

Słabe *b b, w w, z z, ż, d dz, dź, dź, g, h,*

Mocne *p p, f fi, s sz, ś, t, c, c, cz, k, ch,*

W zbiegu spółgłoski słabej z mocną, brzmienie słabe zamienia się na mocne, i obie spółgłoski mocno się wymawiają. Tak więc następujące wyrazy: *francuzka, słodka, ludzka, ryblek, główka*, wymawiają się prawie jak gdyby napisane były:

francuska, słotka, rypka, głófska; bo spółgłoski słabe *z, d, dz, b, w*, położone przy mocnej *k*, zamieniają się prawie zupełnie w wymawianiu na mocne sobie odpowiadające: *s, t, c, p, f*. Nawet na końcu wyrazów, spółgłoski słabe zbliżają się brzmieniem swoim do mocnych np. *raz, rad, wódz, rów*, wymawiamy prawie *ras, ral, wóc, róf*. Oprócz zaś wspomnianych tu spółgłosek słabych nawzajem sobie odpowiadających, spółgłoska *rz* należy jeszcze do słabych: nie ma ona odpowiadającej sobie mocnej, lecz łącząc się ze spółgłoskami słabymi ma właściwe sobie brzmienie zbliżone do *ż*; ze spółgłoskami zaś mocnymi lub na końcu wyrazów zbliża się do *sz* np. *grzywa, krzywa; drzymać, trzymać; talerz, rycerz, gospodarz*.

Mamy tedy spółgłosek słabych czternaście a mocnych trzynaście; wszystkie zaś inne zowią się płynne i tych jest ośm: *n, ñ, m, m, l, l, j, r*. Spółgłoski płynne łączą się ze słabymi jako też i z mocnymi, bez żadnej zmiany swojego brzmienia np. *zła, sława, wieźli, śliczny, snadny, znaczny, zmowa, smoła, zmienny, śmieszny, sroka, wzrok*.

2. Spółgłoska *j* najpłynniejsza ze wszystkich pospolicie kończy lub zaczyna zgłoskę, nie łącząc się z innymi spółgłoskami np. *baj-ka ba-jek*.

Dwie tylko spółgłoski *z, w*, łączą się w jednej zgłosce z następującem po nich *j* w wyrazach złożonych np. *jechać, zjechać, wjechać*. Nie trzeba też mieszać *j* z miękczącym *i* np. *wjechać; wie-dzieć; objechać, obiecać; objawić, obiad*.

3. Oprócz spółgłoski *j* wszystkie inne łączą się z sobą w pewnym porządku; przeto w zgłoskowaniu rozdzielać ich nie należy, a mianowicie następujących: *st, sc* albo *ść, sk, sn, dn, br, pr, dr, kr, krz, brz, prz, drz, trz, zd, zb*; bo one nigdy w odwrotnym porządku nie idą i nie rozdzielają się, chyba w wyrazach złożonych np. *mia-sto, ła-sce, w mie-ście, ła-ska, wio-sna, nu-dny, zda-tny, ce-bra, ko-pru, wia-dru, wia-tru, cu-kru, do-brze, wie-prze, koł-drze, pa-trzeć, ja-zda, je-ździec; roz-bić, znieś-cie, weź-cie*. Zgłoski mające po trzy spółgłoski wciąż zaczynają się zwykle od *s* albo od *z*; a jeżeli zgłoska zaczyna się od *w*, co rzadko się trafia, tedy *s* drugie w niej miejsce zajmuje np. *i-skra, ba-zgrać, krako-wski*.

N a u k a V.

O zamianie głosek jednych na drugie.

1. Rzadko się trafia w wyrazach zamiana głosek początkowych; najczęściej zaś podlegają za-

mianie głoski środkowe, zwłaszcza w zgłosce ostatniej i przedostatniej, jako też końcowe.

2. Z samogłosek najzamienniejsze są: *a, o, ó, e, é*, mniej zamienne *ą, ę, ą*, prawie niezamienne *u, y, i*. Ze spółgłosek zaś twarde foremne daleko częściej podlegają zamianie niż nieforemne, a najmniej zamienne są miękkie, jak to widzimy na następującym wzorze:

Uwaga. Samogłoska środkowa *é* między dwiema spółgłoskami miękkimi foremnymi zamienia się na *a*, lub *o*, skoro następująca po niej spółgłoska zamienia się na twardą, np. *mieć miałem, słyszeć słyszał, drzeć (od zimna) driał; drzeć (papier) dard, nieść niose niost, wieźć wiozę wióźł, wieść wiodę wiódl, wlec włokę albo wlekę wlekl*.

Wzór zamiany głosek jednych na drugie.

Zamieniają się samogłoski:

a na *e* biały bielszy, wiara w wierze.

ą na *ę* błąd błędu, wziął wzięli.

o na *ó* głowa główka, otworzy otwórz.

o na *e* wiodę wiedziesz, wesoly weselszy.

u na *o* psuć psotnik, snuć osnowa.

e na *é* daleko dalej, leje lej.

e lub *é* na *a* lub *o* wieniec wianek, mieć miałem, ciełe ciolek.

ę na *ą* cieleta ciałą, pięć piątą.

ó na *o* Bóg, Boga, sól soli.

e na *o* pleść plotę, wieść wiodę.

o na *u* ratować ratuję, werbować werbuj.

é na *e* śnieg śniegu, piec piekę.

II Zamieniają się spółgłoski twarde foremne na miękkie, i na odwrót.

n na *ń* ranny ranni, pan pański.

ł na *l* dół, na dole, szkło szklanny.

r na *rz* góra na górze, stary starzy.

z na *ź* Józef Józio, glaz na glazie.

s na *ś* głos głośny, kłos na kłosie.

st na *śc* post w poście, gęsto gęściej.

d na *dź* lub *dz* idę idziesz, prędko prędzęj.

t na *ć* plot na płocie, błoto w błocie.

b na *ń* lub *p* żłób w żłobie, łeb lepski.

p na *p'* snop na snopie, kropa na kropie.

w na *w'* rów w rowie, laskawy laskawie.

ń na *n* dzień dzienny, słońce słoneczny.

ł na *l* myśleć zamysł, palić zapal.

rz na *r* marzec marca, warzyć war.

ź na *z* znaleźć znalazł, gałąź gałązka.

ś na *s* gęś gąska, pieśń piosnka.

ść na *st* liść listek, kość kostka.

dź na *d* lub *dz* łódź łódka, radzić radzę.

ć na *t* pięć piąty, nakryć nakryty.

ń na *b* skarbiec skarbra.

p' na *p* głupi głupszy, kupiec kupca.

w na *w* mówić inowny, owies owsa.

III Zamieniają się spółgłoski twarde nieforemne na miękkie.

h na *ż* Sapiha Sapiże.

g na *dz* lub *ż* noga w nodze, mogę możesz.

ch na *sz* lub *ś* mucha musze, Czech Czesi.

k na *c* lub *cz* ręka ręce, piekę pieczesz.

IV. Zamieniają się spółgłoski miękkie nieforemne na foremne i na odwrot.

ż na *ź* Róża Różia.

sz na *ś* starszy starsi.

szcz na *ść* goszczę gościsz.

dz na *dź* lub *ź* chodzę chodzisz, ksiądz księża.

c na *ć* lub *cz* tracę tracisz, owce owczarnia.

ź na *ż* grozić pogróżka.

ś na *sz* prosić proszę.

ść na *szcz* gościć goszczę.

dź na *dz* lub *d* chodzić chodzę, gładzić gładki.

ć na *c* lub *cz* tracić tracę, grać gracz.

N a u k a VI.

O przybywaniu i ubywaniu głosek.

1. Przybywanie głosek w wyrazach wchodzących do mowy nazywamy *przybytem*, a ubywanie *ubyciem*. Tak zaś przybyt jako i ubyty jest albo nie połączony z zamianą np. *król* królowi kró-

lem, *kocha* kochaj, *cnota* cnot; albo połączone z zamianą np. *stół stołu*, *chleb chleba*, *sąsiad sąsiedzie*, *wdowa wdów*, *zwierzęta zwierząt*.

2. Przybyt lub ubyt równie jak zamiana zdarza się najczęściej przy końcu wyrazów, jak to widzieliśmy w powyższych przykładach. Czasem jednak przybyt zachodzi na początku wyrazów np. *lepszy najlepszy*.

3. Samogłoska *e*, podręczną zwaną, przybywa lub ubywa podług potrzeby, tak we środku jako też i na końcu wyrazów np. *matka* matek, *bajka* bajek, *młotek* młotka. Mówi się także i pisze we Lwowie, we mnie, wetknąć, ze stołu ze strachu, zebrać, tu *we*, *ze* używają się zamiast *w*, *z*.

4. Spółgłoska *j*, podręczną zwaną, jako najmiejsza ze wszystkich spółgłosek, służy do zlagodzenia lub urozmaicenia brzmień spółgłoskowych przez przybyt lub zamianę np. *miejsce*, *najpierwszy*, *piękniejszy*, *twardziejszy* zamiast *miesce*, *napiérwszy*, *pięknszy*, *twardszy*. Tu należą wyrazy: *ogrojec*, *mołojec* zamiast *ogrodziec*, *mołodziec*, gdzie nie zachodzi wprawdzie przybyt, ale zamiana *dź* na *j*. Mówi się także: *lilia lilijka*, *historiya historyjka*.

Uwaga. Końcowe *j* przybywa najczęściej w zamianie zakończenia *a* na *aj*, *e* na *ej*, *y* na *yj* np. on *da*, ty *daj*; on *kocha*, ty *kochaj*; *tnie* *tniej*, drze *drzej*,

trze trzój, drzy drzyj. Ubywa zaś końcowe *j*, równie jak środkowe, schodząc się z pokrewną sobie samogłoską *i* np. *mój* (sługa), *moi* (słudzy). Mówi się także i pisze: *inaj*, *maik*, *kraj*, *kraina*.

Uwaga II. W wyrazach *pójść*, *pojmać*, uformowanych z wyrazów *isć*, *imać*, zamiana *i* na *j* jest tylko pozorną; bo jak w wyrazach *isć*, *imać*, ubyłoby początkowe *j*, tak znowu w *pójść*, *pojmac*, za powrotem *j* ubywa *i*, przez co tém bardziej się potwierdza przyjęty u nas zwyczaj, że nigdy ani w pisaniu ani w wymawianiu nie następuje *i* po *j*.

5. Zgłoski końcowe *ski*, *stwo*, tak często złączające się w naszym języku, tracą zwykle *s* w zbiegu z poprzedzającą spółgłoską *z*, *ż*, *d*, *dz*, *cz* lub *c*, a to dla trudności w wymówieniu np. *francuzki*, (*sér*), *mężki*, *mężtwo*, *sąsiedzki*, *sąsiedztwo*, *gracki*, *tkacki*, *tkactwo*. Nie można tedy pisać, bo nawet trudno byłoby wymówić *francuzski*, *męzski*, *sąsiedzski*, *tkaczski*; tu za ubyciem *s* zamienia się *d* na *dz*, *cz* na *c*. W niektórych znowu wyrazach utrzymuje się *s*, ale za to ubywa poprzedzające *g*, *k*, *ch*, *sz* np. *Boski* *Bóstwo*, (*Bóg*), *praski*, (*Praga*), *petersburski* (*Petersburg*), *ptastwo* (*ptak*), *włoski* (*Włoch*). *olkuski* (*Olkusz*), zamiast *Bogski*, *pragski*, *ptakstwo*, *włochski*. Nareszcie w wyrazach *rycerski*, *rycerstwo*, *żołnierski*, *żołnierstwo*, uformowanych z wyrazów *rycerz*, *żołnierz*, nie zachodzi

uhyt, lecz tylko *rz* zamienia się na *r* i przybywa końcowe *ski* lub *stwo*.

N a u k a VII.

O przekładzie głosek.

1. Nazywamy *przekładem* zmianę porządku w następstwie głosek uformowany wyraz składających np. *klóć kołę, próć porzę*; w wyrazach tedy *kołę porzę*, po głoskach początkowych *k, p*, idzie zaraz samogłoska *o*, a potem dopiero spółgłoski *l, rz*, gdy w wyrazach *klóć, próć*, po głoskach początkowych *k, p*, pierwiej idą spółgłoski *l, r*, a potem dopiero samogłoska *ó*. Widzimy tu jeszcze, iż przekład jest połączony z zamianą głosek; bo środkowe *ó* wyrazów *klóć, próć*, zamienia się w wyrazach uformowanych na *o, l*, na *l, r*, na *rz*.

2. Oprócz dwóch wyrazów powyżej przywiedzionych, wymienimy jeszcze następujące: *darł, parł, tarł, umarł, żarł*, uformowane od *drzeć, przeć, umrzeć, trzeć, zreć*; toż *mellem, pellem*, od *mleć, plęć*, zamiast *mlałem, plałem*: tu w 4ch pierwszych wyrazach zachodzi zamiana *rz* na *r*, a w dwóch ostatnich zamiana *l* na *ł, é* na *e*.

N a u k a VIII.

O wyrazach niezłożonych i złożonych.

1. Wyrazy są albo pojedyncze czyli *niezłożone* np. *jeden, dwa, trzy, cztery, sto, ręka, noga*; albo takie, które się z kilku wyrazów składają i zowią się *złożone* np: *dwieście, trzysta*, zamiast *dwa sta, trzy sta, jednoręki, czworonożny*.

2. Pospolicie w naszym języku dwa tylko wyrazy wchodzą w skład złożonych np: *niecierpliwy, niedokładny*, składają się z *nie* i *cierpliwy, dokładny*.

3. Wyrazy złożone piszą się po większej części łącznie oprócz następujących, *dla czego, dla tego że, po czemu, po pierwsze* zamiast *najprzód, starać się, z ukosa, w brew*, tudzież w innych tym podobnych, które, lubo rzeczywiście złożone, piszą się jednak rozdzielnie.

N a u k a IX.

O przyrostkach.

1. Głoski lub zgłoski końcowe wyrazów przyrostkami zwane nie mają pospolicie same żadnego znaczenia, ale położone przy końcu wyrazów, nadają im nowe znaczenie albo przydają mocy

i dobitności mowie. Takimi są przyrostki: *ż*, *że*, *no*, *to*, *li*, *m*, *ś* *śmy*, *ście*, *ć* *ci*, *by*, *kolwiek*, *bądź*, których użycie wskażemy w następujących uwagach:

- a) Przyrostek *ż* albo *że* znaczy naleganie czyli przynukę np. *dajcież*, *dujże*, zamiast *dajcie*, *daj*; tu widzimy że z wyrazami zakończonemi na samogłoskę używa się *ż*, a z zakończonemi na spółgłoskę *że*. Tenże przyrostek niekiedy znaczy pytanie, i używa się zamiast *czy* np. *żałujeż on teraz*, *żałowałże dawniej swego postępku?* zamiast *czy żałuje*, *czy żałował?*
- b) Przyrostek *no* zamiast starodawnego jedno lub *jeno* (tylko) znaczy zawsze naleganie, zachęcenie, wyzywanie; a używa się w rozkazywaniu i proźbie np. *dajno*, *dajcieno*, *przedzójno*, *niechajno dadzą*.
- c) Przyrostek *to* używa się dla przydania mocy i dobitności mowie np. *któżto przyszedł?* *cóżto się stało?* zamiast *kto?* *co?*
- d) Przyrostek *li* używa się zamiast *czy* z zapytaniem lub bez zapytania, albo zamiast *jeżeli* np. *maszli pieniądze*, *chceszli nie chceszli*, *wszystko mi jedno*. *Mamli ci prawdę powiedzieć* zamiast *jeżeli mam* i. d.
- e) Przyrostki *m* albo *em*, *ś* albo *eś*, *śmy* albo

eśmy, scie albo *eście*, uważać się powinny, za skrócenia wyrazów: *jestem, jesteś, jesteśmy, jesteście*, zamiast których nawet często się kładą np. *jam spokojny, tyś spokojny, myśmy spokojni, wyście spokojni*, zamiast *ja jestem spokojny* i t. d. Mówi się też *godzienem, godzieneś, godniśmy, godniście, godneście* zamiast *godzien jestem* i t. d.

Często wszakże w użyciu tych przyrostków nie zachodzi skrócenie; ale tylko przekład zgłosek końcowych, które odrywają się od jednego wyrazu, a do drugiego się przydają np. *myśmy byli, wyście byli* zamiast *my byliśmy, wy byliście*; *wszakem był u was* zamiast *wszak byłem*.

f). Przyrostek *ć, ci*, dla pełności mowy niegdyś często używany, zaczyna wychodzić już ze zwyczaju np. *nie złaćto rzecz* zamiast *nie zła*; *twójci to brat* zamiast *wszakżeż to twój brat*.

g) Przyrostek *hy* znaczy pospolicie warunek i łączy się z innymi wyrażami, a nawet z innymi przyrostkami np. *gdybyście czytać chcieli, dałbym wam tę książkę*.

Uwaga. *Ze, to, ci, by, bądź* użyte za osobne wyrazy nie piszą się łącznie, jak przyrostki, ale rozdzielnie np:

mówilem ci, że to prawda; bądź co bądź, nie dam ci, ani grosza.

N a u k a X.

O przeciąganiu lub skracaniu zgłoski przedostatniej.

W wyrazach swojskich czyli właściwie polskich zgłoska przedostatnia przeciąga się trochę, *np. szczęśliwy, pospolity, ograniczony*; tu zgłoski: *śli, li, czo*, cokolwiek przeciągle się wymawiają. W wyrazach zaś cudzoziemskich mianowicie zakończonych na *ya, ia, iusz, yka, ika*, zgłoska przedostatnia wymawia się krótko czyli się skraca *np. Francya, Hiszpania, religia, Daryusz, Juliusz, Grammatyka, Arytmetyka, Logika, krytyka, machina, fenomena, examina, organa.*

Uwaga. W wyrazach *ogółu szczegółu, w ogóle w szczególe*, lubo właściwie polskich, zgłoska przedostatnia wymawia się krótko.

2. Dwa wyrazy jednozgłoskowe powinnyby się wymawiać razem, jak głyby składały jeden wyraz dwuzgłoskowy; co wszakże niezawsze się zachowuje, bo niektóre wyrazy jednozgłoskowe wymawiają się przeciągle, czyli są długie *np. lew, las, ju, ty, on*, a inne są krótkie *np.*

mi, ci, mu, go, się, nią, niej, nich; inne natomiast są obojętne, to jest wymawiają się już krótko już długo *np. pan, tak*; ztąd wynika różnica w wymawianiu dwóch lub więcej jednozłogowych wyrazów razem wziętych *np. Pan Bóg, pan brat, za pan brat; to nie ja, i nie ty, i nie on, to mój dom, to dom mój, czy tak? nie tak; tak jest; tak jest jak ty mówisz; na wieś, albo za wieś pojechał; za wieś dał sto tysięcy złotych; za Bug pojechał.*

3. Jeżeli wyraz jednozłogowy następuje tuż po dwuzłogowym, tedy się zawsze krótko wymawia *np. wielki lew, dobryś ty, wielka noc, piękny dzień, jako to.*

4. W wyrazach z przyrostkami złączonych złogiska przedostatnia miejsca swojego nie zmienia; bo przyrostki, chociaż łącznie się piszą z wyrazami, do których należą, nie są jednak uważane za istotne ale tylko za przybrane części tychże wyrazów, co się wydaje i w wymawianiu *np. byliśmy, dobrzeby na tem wyszedł, dokądże chodził? jakichże książek nakupił; tu by, do, ja, w wyrazach złączonych z przyrostkami czyli przyrostkach uważają się za przedostatnie.*

5. Wyrazy złożone wymawiają się jak gdyby były niezłożone; bo tu wszystkie ich części uważane są za istotne *np. Bogumił, samopas, wiel-*

kolud, darmojad, Kazimierz, Władysław, Mieczysław, Wielkanoc.

N a u k a XI.

O znamionach czyli znakach pisarskich.

1. Znamiona pisarskie tak są nazwane, że się używają w piśmie. Mówiliśmy już w Nauce II^g o łączniku czyli znaku łączenia zgłosek, a w Nauce III^{ci} o znamionach, które się kładą nad głoskami, i wskazują ich brzmienie. Inne znamiona służą po większej części do oznaczenia rozmaitych przestanków i skłonień głosu czyli tonów, jakie w czytaniu zachować należy: ztąd jedne z nich zowią się *przestankowe* drugie *tonowe*.

2. Znamiona przestankowe są następujące:

, *Przecinek* znak krótkiego zawieszenia głosu.

; *Srednik* znak dłuższego zawieszenia głosu.

: *Dwukropek* znak jeszcze dłuższego zawieszenia głosu a czasami i znizienia.

. *Kropka* znak znizienia głosu.

Uwaga. Kropka bywa także znakiem skrócenia np. *P. Maciej* zamiast *Pan Maciej*; r.b. zamiast *roku bieżącego*.

3. Znamiona tonowe są następujące:

! *Znak wykrzyknienia* czyli podniesienia tonu.

• *Znak pytania*, czyli wzmocnienia tonu na pierwszym środkowym, lub ostatnim wyrazie.

() *Nawias* znak wymawiania niższym tonem wyrazów w nawias wziętych.

„ *Cudzysłów* znak słów cudzych w piśmie przywiedzionych wskazuje zmianę tonu mającego się podnieść lub zniżyć, złagodzić lub zaostrzyć, stosownie do myśli w tych słowach wydanąj.

... *Pauza* znaczy przerwanie mowy, albo niedomówienie jednego lub kilku wyrazów; tu zachodzi nie tylko przydłuższy przestanek, ale najczęściej i niżenie tonu.

— *Znak rozmowy* w pisaniu wyrażony przydłuższą linijką poziomą z kropką na końcu wskazuje zmianę tonu, za zmianą osoby mówiącej. Tenże znak często zastępuje miejsce pauzy.

(*) (a) lub (b) *Odsyłacz* czyli znak położonego na boku lub na dole przypisu, do którego się czytelnik odsyła. Znak ten często używany w piśmie, zwłaszcza naukowych, nie może być połączonym ani między znamionami przestankowymi, ani między tonowemi; służy bowiem tylko za skazówkę w razie zachodzącej potrzeby lub wątpliwości, a w ciągłym czytaniu uważa się jak gdyby go nie było.

N a u k a XII.

O błędach w wymawianiu i pisaniu.

Błędy w wymawianiu najczęściej pochodzą z nasłuchania się osób źle wymawiających, tudzież z niewiadomości pierwszych zasad nauki czytania i pisania, mianowicie co do dwoistego podziału spółgłosek i zamiany jednych na drugie; nareszcie z błędów w pisaniu i dotychczasowej niezgodności w druku. Brak znowu gruntownej nauki, wstręt poniekąd i sprawiedliwy od wszelkiej nowości, a nadewszytko błędne wymawianie, sąto główne przyczyny błędów pisarskich dotąd powtarzanych w pisaniu i druku. Tu widzimy, że błędy mowy ustnej i pisanej często z sobą się łączą i nawet jedne z drugich wynikają; przeto je razem uważać będziemy, a najpospolitsze z nich tylko wymienimy w 15^{tu} przedziałach.

Wyrazy, w których najczęściej błędy przeciecko pisoni i dobremu wymawianiu zachodzą :

1. enot, ród, dom panom, on dzwon, wódz wodź, módz, moc, ból sobol, dół przyjaciół, bór doktor, mowny słowny, dolny samorodny, dziecię, łatwiejszy łatwiej, miéjmy miejcie.

2. Widzieć (dział), odwiedzić (dził), slyszć (ał), myśleć (ał), umyśleć (ił), trzeć, (tarł), ostrzyć (ył), gryźć (yźl)

3. Widzimy, slyszymy, z temi dobrzemi (panami, paniami, dziećmi).

4. Imię kurezę, wziął wzięli wzięwszy, piętnaście, dziewiętnaście; tu *ę*, *ą*, zupełnie tracą brzmienie nosowe.

5. Drób (biu) drop (pia), karp, Radom, łam rób, łammy róbmy,

6. Spi na wyspie, spieszymy spiąć, wziąć w piśmie, w bluzie, zwierzę, zmienić, zlatywać, zjeść, znieść zbierać zdzierać, z nim, śpiew, śmiech blizki blizni, pański, Jabłoński, skończony gonczy, gęś kęs, nogę rękę, chyba, płochy, długies (wypłacił), długies (miewał rozmowy).

7. Szpilka, szlachcic, poszli, posłój ślaz, ślub, śluzą śruba, śrót źródło źrebię źrenica środek, dojrzewać wejrzeć, czkawka niebożka, ptastwo, szczery, Rossya Francya Gruzya, Hiszpania Anglia.

8. Życie życzyć, rządzić rzucić, otóż juźci, pasterze, żniwo, drzeć (ze strachu) drzeć (papier).

9. Rozkosz bezpieczny, blizki męzki papieżki, zkął ztąd ztamąd, honor humor hart, chart.

10. Jenerał, Jeografia, Ewangelia, Logika.

11. Tłuc pieć, strzydz ludzki sąsiedztwo, bractwo tkactwo.

12. Iść, prząść, upaść (wieprza), upaść (na ziemię). być, lódź, radź.

13. Kuryer, Hiszpanii, Franeyi, Rossyi, Julii, ieh, im, rozmaity.

14. Na balu, po balu, nalać, pobielić, niechęć, niezdolność, dla tego że, z tém wszystkiém, tym czasem, wtedy, wt. czas, w ten czas, z niemiecka, ż ukosa, z przodu, jako to, to jest, nadeń podeń, chociażby tenżeto, nienawidzić, niepokoić niecierpliwić; nie mogę, nie chcę, potem, po czém, po wiém.

15. Ju-tro lu-stro, tka-cki, ludz-ki, mo-żny znacz-ny, zdar-ty, gorz-ki, re-szta, ka-żdy, ryb-ka słod-ka, nieś-my, nieś-cie, gdy-śmy, gdy-ście weź-my, chodź-my, gałę-źmi ludź-mi, wię-kszy tęż-szy, zniósł-szy, startł-szy, da-wszy, wzią-wszy, kró-tszy, głu-pszy, tward-szy, głę-bszy prze-znacz, prze-rwić, u-rwać, u-rznąć, ucz-my u-czeij, roz-dzierać, po-zdzierać, zmy-śluy *lub* zmyśl-ny, opa-trzny *lub* opatr-ny.

NOWY SPOSÓB UCZENIA CZYTAĆ.

OSTRZEŻENIE.

Nie trzeba się wdawać w sylabizowanie, bo to tylko utrudnia i przeciąga naukę początkową czytania. Najlepiej będzie, gdy dzieci, nauczywszy się rozpoznawać samogłoski, zaraz przystąpią do czytania sylab, a potem wyrazów tymże sylabom odpowiadających; co wszystko dla ułatwienia nauki staraliśmy się ułożyć w pewny porządek.

Uczyć może nie koniecznie nauczyciel lub nauczycielka z powołania, ale na przemiany matka, ojciec, brat, siostra lub ktokolwiek umiejący dobrze czytać i wymawiać; lecz trzeba nadewszystko w dzieciach utrzymywać ochotę do nauki, unikając najmniejszego przymusu. Im żywsze są dzieci i skłonniejsze do rozlarguienia, tém krócej z niemi a częściej ma się odbywać lekcya, która z najpowolniejszemi powinna trwać najwięcej pół godziny.

Oprócz tego osoby uczące mają mieć w żywej pamięci następujące uwagi:

1. Samogłoski *a, e*, na końcu wyrazów tracą prawie zupełnie swoje brzmienie nosowe; *ó* wymawia się zupełnie jak *u* krótkie: *é* po niektórych spółgłoskach brzmi prawie jak *y*, po niektórych jak *i* krótkie, *rz* swoim brzmieniem zbliża się do *z*; np. *daję* — *daję* — *daję*. *Bóg* — *Bug*, *chleb* — *wścib*, — *grzech* — *tych*, *rzęć* — *zęć*.

2. Samogłoski *a, e* tracą swoje brzmienie nosowe nie tylko na końcu wyrazów, ale również i we środku przed literami *ł, ło, l, w* wyrazach *wziął, wzięwszy, wzięli* i tym podobnych; tu nawet brzmienie *o, e*, jest nieco wydatniejsze i nie tak głębokie, jak na końcu wyrazów, wymawiamy tedy prawie jak gdyby się pisało, *wziół, wziowski, wzieli*.

3. *é* przystępuje więcej do *y* lub *i* w wyrazach, które w końcowych odmianach swoich toż *é* stale zatrzymują, np. *sér* (syr) *séra*, *papiér* (papier) *papiéru*, oprócz rzeczowników kończących się na *érz*, np. *rycérz* *zolniérz*.

4. *é* przystępuje więcej do *e* otwartego niżeli do *y* lub *i* w wyrazach, które w końcowych odmianach swoich zamieniają toż *é* na *e* otwarte, np. *gniew* *gniewu* *pogrzeb* *pogrzebu*, *olój* *oleju*, oprócz *chléb* *chleba*, *śnieg* *śniegu*. Wymawiamy edy prawie, jak gdyby się pisało, *gniew*, *pogrzeb*, *olój*. Toż *é* więcej się ściąga i wpada w brzmienie *y* lub *i* w wyrazach: *gorzój*, *piękniej*, *rozedrój* *tniej* i t. d.

5. *i* po spółgłoskach zmiękczonej łączących się z następującą samogłoską w jedną syllabę, nie uważa się za literę z osobnym brzmieniem, ale tylko za znamię miękczące np. *miar*, *wiar*, *śmiéch*, *śnieg*, chociaż w wymawianiu dwóch ostatnich wyrazów zdaje się, jak gdyby się opuszczało *é*; a wymawiało samo *i*.

6. Pisze się i wymawia *pauc'* *paucia*, *golqub'* *golębia*, ale pisać i wymawiać należy *bauc*, *rqub*, bo od tych wyrazów formują się *baucmy*, *rqubmy*, *baucie* *rqubcie*, w których *b* *w* zatrzymują swoje niezmiękczone brzmienie.

7. Spółgłoski słabe, jakimi są *z*, *w* przed mocnemi wymawiają się jak odpowiadające *s*, *f*, np. *złqd*, *wtorek*.

8. Dzieci czytać mają pojedyncze syllaby i wyrazy im odpowiadające szeregami z góry na dół, *ha cha ga ka* i t. d. a potem dopiero wciąż *ha*, *ho*, bo tym sposobem łatwiej będą mogły porównywać brzmienia spółgłoskowe, między któremi zachodzi bliższe podobieństwo, i one rozpoznawać.

9. W porównywaniu brzmień spółgłoskowych nie tylko wskazywać się ma podobieństwo między *ha cha*, *la la*, *za*, *za zia*, *sa sza sia*, *ba bia* ale oraz między *za sa*, *za sza*, *zia sia*, *ba pa*, *wa fa*; co wiele pomoże do wprawy w należyte każdej syllaby wymówienie.

A	O	Ó	U
a	o	ó	u
Ha	ho	—	hu
Cha	cho	chó	chu
Ga	go	gó	gu
Ka	ko	kó	ku
Na	no	nó	nu
Nia	nio	nió	niu
Ma	mo	mó	mu
Mia	mio	—	—
Ja	jo	jó	ju
La	lo	ló	lu
Ła	ło	łó	łu

E	E	Y	I
e	é	y	i
he	—	hy	hi
che	—	chy	chi
gie	—	—	gi
kie	kié	—	ki
ne	né	ny	—
nie	nié	—	ni
me	—	my	—
mie	mié	—	mi
je	je	—	—
le	lé	—	li
le	—	ly	—
—	—	—	—

a	o	ó	u
Ra	ro	ró	ru
Rza	rzo	—	rzu
Za	zo	zó	zu
Ża	żo	żó	żu
Zia	zio	zió	ziu
Sa	so	só	su
Sza	szo	szó	szu
Sia	sio	sió	siu
Da	do	dó	du
Ta	to	tó	tu
Dza	dzo	—	dzu
Dża	dżo	—	dżu
Dzia	dzio	—	dziu

e	é	y	i
re	ré	ry	—
rze	rzé	rzy	—
ze	zé	zy	—
że	żé	ży	—
zie	zié	—	zi
se	sé	sy	—
sze	—	szy	—
sie	sié	—	si
de	—	dy	—
te	—	ty	—
dze	—	dzy	—
dze	—	dży	—
dzie	dzié	—	dzi
ec	éc	cy	—
eze	czé	czy	—
cie	cié	—	ci

a	o	ó	u
Ba	bo	bó	bu
Bia	bio	—	biu
Pa	po	pó	pu
Pia	pio	pió	piu
Wa	wo	wó	wu
Wia	wio	wió	wiu
Fa	fo	—	fu
Fia	fio	—	fiu
Chrza	—	—	—
Krza	krze	—	—
Prza	prze	—	przu
Trza	trze	trzó	—

e é y

be — by —

bie bié — bi

pe pé py —

pie pié — pi

we — wy —

wie wié — wi

fe — fy —

— — — fi

chrze — chrzy —

krze — krzy —

prze — przy —

trze trzé trzy —

a y o ó u

Hak yhola — — w Bohu

Chart chory chóry na dachu

Gap' ygonić góra w Bogu

Kark kopa skówka w boku

Nasz noga nóżka panu

Niańka koniowi dniówka koniu

Mak mowa mówka rumu

Miar a miotać — — — —

Jan majowy Józio w Maju

Lak lody królówna Królu

Łapa łotr łówka wołu

Łapa łotr łówka wołu

e é y i

Henryk — hydra himn

Suche — chyba china

Drogie — — gile

Wysokie siekiéra — kirys

Orane sknera nygus —

Konie gniej — dyni

Łakome — mydło —

Łakomie umiérać — miły

Moje on je — —

Kule złéwa — lipa

Wesołe — lyk —

a	o	ó	u
Rak	rok	równy	mur
Rzadki	rzodkiew	—	w morzu
Zapal	zorza	—	wozu
Żar	żona	żóraw	węzu
Ziarno	ziola	ziół	Józiu
Sarna	osoba	osóbka	z musu
Szary	szory	szósty	Tomaszu
Siano	siolo	siódmy	Jasiu
Dama	dołek	żydówka	dziadu
Taka	tobie	złotówka	bratu
Dzban	wodzowi	—	wodzu
Dźgać	dzwonić	—	dżumą
Dziad	dziob	—	dziura
Cap	Pacowi	córa	oju
Czarny	czoło	czó'no	ponczu
Ciało	ciotka	—	ciociu

e	é	y	i
dobre	źrębie	ryk	—
burze	rzeka	parzy	—
zero	zecer	zrazy	—
zebro	pożerać	żyto	—
ziele	spozićrać	—	zimą
serce	serek	synek	—
szeląg	szérzyć	szyja	—
siebie	zasiéwać	—	sito
harde	—	nigdy	—
starte	—	kobiéty	—
w nodze	—	nędzy	—
drożdże	—	drożdzy	—
w radzie	dziecię	—	szydzi
race	céruj	nocy	—
klucze	czépek	łączy	—
macie	uciérać	—	leci

a	o	ó	u
Baba	bosy	bóstwo	bobu
Biała	biodra	—	jedwabiu
Paka	pora	półka	sklepu
Piana	piorą	pióro	w kąpiu
Walec	worek	wózek	z rowu
Wiara	wiozę	wióry	z ołowiu
Fara	folga	—	futro
Fiakr	fiok	—	fiufiu
Chrzan	—	—	—
Krzak	krzos	—	—
Przaśny	przodek	—	pieprzu
Trzask	trzos	trzóda	—

e	é	y	i
słabe	—	dęby	skib
sobie	zbiierać	—	—
ślepe	szpérać	sępy	lip
dropie	pierze	—	—
żwawe	—	lwyy	dziw
żórawie	świeca	—	—
febra	—	sofy	—
—	—	—	filut
chrzest	—	chrzypieć	—
krzesać	—	krzyczec	—
przebyć	—	przybyć	—
trzeba	wytrzeszcz	trzymać	—

a o ó u

— oh —

— ach — och — óch — uch

— ag — óg — ug

— ak — ok — ók — uk

— an — on — — un

— ań — óń — — uń

— am — om — — um

— — — —

— aj — — ój — uj

— al — ol — — ól — ul

— al — ol — — ól — ul

a o ó u

— Boh — — —

dach proch dwóch słuch

posag — Bóg Bug

rak bok — buk

pan dzwón — piółun

stań koń — zasuń

dam dom — rozum

— — — —

Maj — mój kuj

pał soból ból kul

pał sokół wół muł

ą	ę	ą	ę
brahą	—	wyjąć	wyjety
pychą	chęć	ląd	lękliwy
_____		łączyć	Łączna
gąbka	gęś	rąbać	ręka
kąt	kęs	rząd	rzęsy
tonąc	nędza	ząb	zęby
pieniądz	pieniędzy	_____	
mądry	męka	żądać	żzęty
łamiąc	między	wziąć	wzięty

ą	ę	ą	ę
ssąc	sęk	bąk	będe
nosząc	wszędy	rąbiąc	źrebie
siądz	sięgać	————	————
idąc	dęby	pączek	pęta
zład	tędy	piąty	pięta
sądząc	widzę	waż	węzi
jeżdżąc	jeżdżę	wiaź	więzy
dziąsła	dzięki	————	————
chrząszcz	chrzęst	sofą	sofę
krząkać	skrzętny	trafią	trafię
przątać	sprzęt	————	————

M o d l i t w a P a ń s k a.

Ojczy nasz, któryś jest w Niebiesiech,
święć się Imię Twoje; przyjdź Królestwo
Twoje; bądź wola Twoja jako w Niebie
tak i na ziemi; chleba naszego powsze-
dniego daj nam dzisiaj; i odpuść nam na-
sze winy jako i my odpuszczamy naszym
winowajcom; i nie wódź nas na pokusze-
nie; ale nas zbaw od złego. Amen.

P I E Ś Ń P O R A N N A.

Kiedy ranne wstają zorze,
Tobie ziemia, Tobie merze,
Tobie śpiewa żywioł wszelki
Bądź pochwalon Boże Wielki.

A człowiek, który bez miary
Obsypany Twemi dary,
Coś go stworzył i ocalił,
A czemużby Cię nie chwalił.

Ledwie oczy przetrzeć zdołam,
Wnet do mego Pana wołam,
Do mego Boga na Niebie,
I szukam go w koło siebie.

Wielu snem śmierci upadli,
Co się wczoraj spać pokładli;
My się jeszcze obudzili,
Byśmy Cię Boże chwaliли.

Spis rzeczy.

	Str.
<i>Nauka I</i> O mowie ustnej i pisanej	3
<i>Nauka II</i> O wyrazach, zgłoskach i głoskach.	3
<i>Nauka III</i> O pierwszym podziale spółgłosek	6
<i>Nauka IV</i> O drugim podziale spółgłosek	9
<i>Nauka V</i> O zamianie głosek jednych na drugie	11
<i>Nauka VI</i> O przybywaniu i ubywaniu głosek	14
<i>Nauka VII</i> O przekładzie głosek.	17
<i>Nauka VIII</i> O wyrazach niezłożonych i złożonych.	18
<i>Nauka IX</i> O przyrostkach.	18
<i>Nauka X</i> O przeciąganiu lub skracaniu zgłoski przedostatniej	21
<i>Nauka XI</i> O zmianach czyli znakach pisarskich.	23
<i>Nauka XII</i> O błędach w wymawianiu i pisaniu.	25
Nowy sposób uczenia czytać	28

Spis treści

20	...
3	...
3	...
4	...
4	...
11	...
14	...
17	...
18	...
24	...
24	...
23	...
23	...
28	...

